

Izrazi za crkvene, društvene i rodbinske odnose u Vinodolskom zakonu i Poljičkom statutu

---

Filipović, Andrea

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:072728>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-22**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za kroatistiku

Preddiplomski sveučilišni studij hrvatskog jezika i književnosti
(jednopedmetni)

Andrea Filipović

**Izrazi za crkvene, društvene i rodbinske odnose u
Vinodolskom zakonu i Poljičkom statutu**

Završni rad

Zadar, 2023.

Sveučilište u Zadru

Odjel za kroatistiku

Preddiplomski sveučilišni studij hrvatskog jezika i književnosti
(jednopedmetni)

Izrazi za crkvene, društvene i rodbinske odnose u Vinodolskom zakonu i Poljičkom statutu

Završni rad

Student/ica:

Andrea Filipović

Mentor/ica:

Mentor/ica: prof. dr. sc. Gordana Čupković

Zadar, 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Andrea Filipović**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **naslovom Izrazi za crkvene, društvene i rodbinske odnose u Vinodolskom zakonu i Poljičkom statutu** rezultat mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mogega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mogega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 14. rujna 2023.

Izrazi za crkvene, društvene i rodbinske odnose u Vinodolskom zakonu i Poljičkom statutu

SAŽETAK

U radu su obrađeni izrazi za crkvene titule i funkcije, svjetovne titule i funkcije te rodbinske i rodne odnose u glagoljičnom spomeniku Vinodolskom zakonu i u ćiriličnom Poljičkom statutu. Uvodno su doneseni općeniti podatci o Vinodolskom zakoniku i Poljičkom statutu s posebnim osvrtom na dosadašnja proučavanja leksika. U središnjem dijelu rada usporedno se popisuju primjeri po izdvojenim kategorijama te se raščlanjuju u skladu s opisima u povijesnim rječnicima kako bi se utvrdile podudarnosti i razlike u distribuciji i uporabi specifičnih leksema u dva proučavana spomenika.

Ključne riječi: Vinodolski zakon, Poljički statut, Akademijin Rječnik, leksik, pravni diskurs

SADRŽAJ

1. Uvod.....	8
2. Metodologija.....	9
3. Korpus.....	10
3.1. Vinodolski zakon.....	10
3. 2. Poljički statut.....	11
4. Usporedni primjeri iz tekstova Vinodolskog zakona i Poljičkog statuta.....	13
5. Raščlamba leksika.....	18
5.1. Crkvene titule i funkcije.....	18
5.2. Svjetovne titule i funkcije.....	19
5.3. Rodbinski i rodni odnosi.....	22
6. Zaključak.....	24
7. Literatura.....	25

1. UVOD

Tema ovog završnog rada je analiza leksika za crkvene, društvene i rodbinske odnose u Vinodolskom zakoniku i Poljičkom statutu. Analiza specifičnoga stručnoga leksika, u pravnim spomenicima iz minulih stoljeća, ukazuje na jezične i značenjske promjene naziva, a ujedno je i svjedočanstvo društvenih odnosa određenoga razdoblja.

U oba se spomenika, na specifičan način, kodificiraju drevna običajna prava. Vinodolski zakonik pisan je glagoljicom i čakavskim književnim jezikom. Njegovi propisi obuhvaćaju devet vinodolskih općina: Novi, Ledenice, Grižane, Drivenik, Hreljin, Bakar, Trsat i Grobnik. Prikazuje odredbe kneževih ovlasti, ustrojstvo vinodolske općine i funkcije njezinih službenika, ali i položaj Crkve. Poljički statut prikazuje ustrojstvo poljičke zajednice, ali i svjedoči o njihovoj svakodnevnicima. Obuhvaća teritorij Gornjih, Srednjih i Primorskih Poljica. Pisan je poljičicom te mješavinom čakavštine i štokavštine s pokojim staroslavenizmom. Usporedbom specifičnoga leksika u navedenim spomenicima, može se doći do zaključaka o sličnostima i razlikama, kako u izrazu leksema tako i u njihovoj zastupljenosti.

Na početku rada rečeno je nešto o proučavanim spomenicima, potom je donijesen tablični usporedni popis relevantnih primjera kategoriziranih u tri skupine (izrazi za crkvene, svjetovne i rodbinske odnose), a leksemi su analizirani u skladu s njihovim opisom u povijesnom Akademijinom Rječniku.

2. METODOLOGIJA

Funkcionalna raslojenost leksika svjedoči o stilovima književnoga jezika, koji su u srednjovjekovlju: beletristički, liturgijski i pravni (usp. Damjanović, 1995: 25). Upravo je odlika pravnoga stila, od najstarijega razdoblja pismenosti, kodificiranje razgovornoga jezika, vernakulara (usp. Kuzmić, 2009: 451). Iako se i Vinodolski zakon i Poljički statut odlikuju elementima razgovornosti, u određivanju značenja leksema ne treba polaziti od današnjega značenja, već je potrebno osloniti se na značenja u starim tekstovima i rječnicima, koja su objedinjena u Akademijinom Rječniku. Taj "sveobuhvatni povijesni rječnik", iako odraz mladogramatičarskoga pristupa, s obradbom izdvojenih pojedinačnih leksema (usp. Malić, 1980: 127) obuhvaća primjere iz književnih djela od najstarije pismenosti kao i iz starih rječnika, a uz to je i izrazito detaljan u opisima značenja. U radu su najprije tablično usporedno popisani i, po unaprijed određenim kategorijama, razvrstani svi izrazi, a potom su doneseni opisi odabranih leksema prema njihovim opisima iz Akademijina Rječnika. Odabrani su leksemi koji više nisu u uporabi ili su u uporabi kao zastarjelice te leksemi čije se značenje razlikuje od današnjega. U raspravi je upućeno na određene sličnosti i razlike među proučavanim izvorima, u distribuciji i zastupljenosti primjera kao i u njihovim izrazima.

3. KORPUS

3.1. Vinodolski zakon

Vinodolski zakon je popis običajnog prava sastavljen 6. siječnja 1288. godine, a sačinilo ga je povjerenstvo sastavljeno od predstavnika devet vinodolskih općina (Grobnik, Trsat, Bakar, Hreljin, Drvenik, Grižane, Bribir, Novi, Ledenice). Sačuvan je njegov prijepis iz 16. stoljeća pisan kurzivnom glagoljicom, koji se čuva u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.¹ Pisan je čakavskim književnim jezikom, s nešto malo grafijskih ostataka pisarske tradicije, uz dominantno ikavsko-ekavski refleks jata (usp. Lukežić, 1989). Sastavljači su prepisivali stare pravne običaje koji su se primjenjivali na području Vinodola, s time da su zastarjele odredbe prilagodili novijim prilikama, ali su se pobrinuli da i samim oblikom norme naglase kako je vlast ograničena (Margetić, 2008: 64). Iako samim nazivom sugerira da je riječ o zakonu koji se primjenjivao u Vinodolu, treba obratiti pažnju na to što se pod nazivom zakon označavalo u starijoj hrvatskoj terminologiji, a u ovoj situaciji se odnosi na pravni običaj koji je u trenutku njegova zapisivanja društvo priznalo kao obvezujući (Margetić, 2008: 64). Mnoge se društvene i pravne odredbe koje donosi bitno razlikuju od današnjih poimanja te nam uvelike svjedoče, ne samo o feudalnom poretku, već i o drevnom slavenskom rodovskom pravu (usp. Katičić, 1990).

Vinodol je od doseljenja Slavena organiziran kao graničarsko područje. Postoji razlika u razvoju između graničarske općine užeg Vinodola i same Vinodolske općine. Graničarske su se općine tijekom vremena razvile u općine slobodnog stanovništva, gdje su priznavali vlast feudalaca, a za korištenje zemlje i drugih prava plaćali su podavanja (Margetić, 2008: 64). Struktura vlasti u općini sastojala se od tri dijela, na čelu je bio *satnik*, dva niža čina su sačinjavali *graščika* i *busovića*, dok su *svećenike-glagoljaše* ubrajali među kmetove (Margetić, 2008: 64). Povlašten stalež imale su osobe koje su za kneza obavljale nekakvu službu, ali i

---

¹ "Vinodolski zakon objavio je prvi Antun Mažuranić u Kolu 1843. godine. Godine 1880. objavio je Vatroslav Jagić Zakon Vinodol'skij s tekstom zakona, njegovim ruskim prijevodom. Nešto kasnije, god. 1890., izdaje ga Franjo Rački ponovno, a 1923. god. Marko Kostrenčić priprema novo izdanje s korisnim uvodom, prijevodom i tumačenjem pojedinih izraza i pravnih ustanova. God. 1952. Miha Barada izdaje tekst, prijevod i tumačenje u svom djelu „Hrvatski vlasteoski feudalizam“, a Lujo Margetić god. 1980. daje u svojoj knjizi „Iz vinodolske prošlosti“, uz tekst, prijevod i tumačenje još i fotografske reprodukcije najstarijeg sačuvanog rukopisa Vinodolskog zakona pisanog glagoljicom u drugoj polovici XVI. stoljeća. U 1988. Josip Bratulić izdao je tekst „Vinodolskog zakonika“ uz tumačenje, rječnik i faksimil i njegov je rad u mnogome nenadmašiva sinteza dosadašnjih postignuća" (Margetić, 2008: 69).

kneževa vojna pratnja; njihova povlaštenost se očitovala u tome što su oslobođeni kmetskih podavanja (Margetić, 2008).

Veći dio posvećen je kaznenom pravu s vrlo jasnom namjerom da se ograniči vlast kneza i njegovih predstavnika te samovoljnom vladanju i prekomjernom kažnjavanju (Margetić, 2008: 68), s druge strane predstavnici su nastojali osigurati naglašeno povlaštenu položaj vladajućim društvenim položajima (Margetić, 2008: 69).

Katičić u Vinodolskom zakoniku istražuje tragove praslavenske usmene predaje uspoređujući ga s tekstem zakonika Ruske pravde iz 11. st. te prepoznaje kako oba teksta posreduju usporedivu ritmičku organizaciju, ali i da je Vinodolski zakon pod utjecajem sintakse latinskih listina (Katičić, 1990: 77). U oba zakonika prepoznaje i termine za rodbinske odnose koji dolaze iz praslavenskoga naslijeđa (npr. *bližika*, Katičić, 1990: 78) kao i sinonimnost naziva *rod* i *pleme* (Katičić, 1990: 79). Bratulić pokazuje kako su pojedini termini iz 13. st. publici u 16. st. već bili nerazumljivi pa je prepisivač Vinodolskoga zakona u 16. st. u svoj prijepis unio i tumačenja pojedinih izraza (usp. Bratulić, 1988: 10).

3.2. Poljički statut

Poljički statut predstavlja statut svih Poljičana, pisan je posebnom varijantom hrvatske ćirilice (poljičicom) sredinom 15. stoljeća (1440.), a sačuvan je u prijepisima s prijelaza 15. u 16. st. te se čuva u Arhivu HAZU u Zagrebu (Kuzmić, 2009: 411).² Proučavatelji ističu kako su najstariji slojevi statuta moguće nastali još u 11. st. (Mošin, 1971: 13–14). Pisan je mješavinom čakavštine i štokavštine (usp. Junković, 1968), iako pojedini proučavatelji ističu čakavsku osnovicu (usp. Šimunović, 1978). Istraživanje Tomelić Ćurlin (2012) pokazalo je kako je i u tekstu spomenika, kao i u jednom organskom poljičkom idiomu, čakavskih obilježja znatno manje od štokavskih.

Poljica se mogu podijeliti na tri mikroregije, a to su: Gornja, Srednja i Primorska Poljica. Gornja Poljica se nazivaju još i Zagorska Poljica, a njihov teritorij obuhvaća sjeverni dio Mosora;

---

² "Poljički statut prvi je priredio za štampu M. Mesić (Arkiv za povjestnicu jugoslavensku, knj. V, Zagreb, 1859). Drugo izdanje priredio je V. Jagić (Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium – Statuta lingua croatica conscripta, Paris I.- Statuta et leges, Vol. IV, Zagabiae 1890)" (Pera, 1988: 533).

Primorska ili Donja Poljica prostiru se od ušća rijeke Cetine do ušća Žrnovnice (Pera, 1988: 116).

Unutar Poljica razlikovali su se pučani i plemenitaši; smatralo se da pučane predstavljaju doseljeni Slaveni, a plemenitaše Hrvati doseljeni u drugom seobenom valu te se feudalizam puno jasnije vidio u mjestima bliže Splitu u kojima su se nastanili pučani (Pera, 1988: 119). Što se tiče hijerarhijskih odnosa, prikazuje ih sljedeći redoslijed: didići i ugričići predstavljaju seoske plemenitaše, nezavisni seljaci su pučani, a Vlasi su u tom cijelom poretku najslobodniji (Pera, 1988: 116).

Obvezno pravo ukazuje na pluralizam poljičkog prava, a sastoji se od: obveze iz ugovora te pogodbe i nagodbe. Pri potpisivanju bilo kakvog ugovora važna je prisutnost organa vlasti, pristava, pisaca, pisaca ugovora, svjedoka i procjenitelja (Pera, 1988: 296). Štetno pravo je dosta precizno obrađeno. Za cilj je imalo nadoknadu interesa oštećene osobe, a ne kažnjavanje krivca. Traži se uzročna veza između postupaka krivca i posljedica koje nosi isto, a u nekim situacijama se traži drugi preduvjet (Pera, 1988: 339). Prisutno je još i: založno pravo, pravo služnosti, kolektivno pravo, nasljedno pravo i procesno pravo.

Junković ističe pojedine pravne termine kao što su zastupnici plemena i zastupnici tuženika te naziv za domaćega lopova (usp. Junković, 1968). Pravnim terminima Poljičkoga statuta bavio se i Mažuranić, koji među ostalim obrađuje termine za nasilne vojnike, izabrane ljude te za stranke u postupku (usp. Mažuranić, 1908). Za *martolos* navodi kako je riječ o grecizmu u kojem su se pomiješala značenja 'oružnik, boжник' i 'grešnik' (Mažuranić, 1908: 633).

4. USPOREDNI PRIMJERI IZ TEKSTOVA VINODOLSKOGA ZAKONA I POLJIČKOGA STATUTA

	Vinodolski zakon	Poljički statut
Crkvene titule i funkcije	<p>„Žakan ubo ki za biskupom stoi v toi istoj crikvi zove se hrvatski malik a vlaški macarol“ str. 10</p> <p>Ošće: zvrhu pop općine rečene ta ist biskup ne more nišćezapovidati vola...“ str. 10</p> <p>„A iz HrilinaRaden plovani i Ivanac satnik, Živina...“ str. 11</p> <p>„Ki ubo buduć zbrani na to od tih istih ljudi vinodolskih z Novoga grada Črna dvornik vsega Vinodola i od knezi zgora rečenih – Petra plovani VlkonaPribohna satnik, JanacSaražin, Bogdan Vlčić.- Z Ledenic Ratko prvad i Radoslav popove, Dobroša satnik.- Iz Bribira Dragoslav arhiprvad i Bogdan pop, Zlonomer satnik.“ str. 12</p> <p>„...tako zverhu plemenitih tako zvrhu ljudi crikvenih...“ str. 40</p>	<p>“...nima se ukopati s inimikrstjama, nego indi...” str. 35</p> <p>“...ali redovnik, ali ini koje hoć vrste čovik...” str. 39</p> <p>„Ja dom BarišaKunjačićnavistih ove p. naredbeprid pukom...“ str. 516“</p> <p>...šaljemo da svaki kapelan u svetac zapovidni prošti puku...” str. 516</p>
Svjetovne titule i funkcije	<p>„Vb vrme krala Ladislava preslavnoga kralaugarskoga...“ str. 10</p> <p>„V vrime ubo velikih muži gospode Fedriga, Ivana, Levnarda, Duima, Bartola i Vida, krčkih, vinodolskih i modruških knezi.“ str. 10</p> <p>„tih ljudi vinodolskih z Novoga grada Črna</p> <p>„Ošće: niedan od kmet i od ljudi općinskih ne more poiti prebivati v niedni crkvu ni v niednu opatiju...“ str. 18</p> <p>dvornik vsega Vinodola...“ str. 10</p> <p>„imaju platiti g(ospo)d(i)n knez gdi se koli i mogu od svojhperman činiti...“str. 14</p> <p>„Ošće: ljudi rotnici za osudit krivvce...“ str. 26</p> <p>„...nima imati otgovornika tat prez vole dvora, nišćemanie on ki priseći ima, naidi porotnike kako bole more...“ str. 16</p> <p>sudac i Kliman Nedal</p>	<p>„...otogaj pristavu općenomu 3 ovna na godišće, zač ih kupi...“str. 414</p> <p>“A osudi, ča knez i suci, knezu polovica, a općini polovica...” str. 414</p> <p>“I zakon je poljički, da ne more priti Poljičanin jedan drugoga, nego najpri na poljičkom stoli...” str. 414</p> <p>„Ako se ovi ki odgovara pomože prokaraturom...“ str. 416</p> <p>“I tko bi se naša traditur našega mista...” str. 416</p> <p>„I tko bi se naša lupež mejusobao, plemenit čovik ali kmetić, da ga oni mogu pozvati i pritiprid knezom ali prid suci ali prid zborom...“ str. 418.</p> <p>„I lupež ki bi prija porotnike, nije zakon da more uzvrnutirotunikore iz lupeščine...“ str. 420</p> <p>„I tolikojeodliči knez poljički za svim Poljici...“str. 420</p>

	<p>ili se onde položiti za obaritelnika, ako nij s volu kneza i općine.“ str. 20</p>	<p>„A tko je vojvoda poljički da nima nijedan danjak davati...“ str. 420</p> <p>„I prijaše Poljica, da četiri vlastele i devet didići, da ka koli tužba prid te suce dohodi...“ str. 420</p> <p>„... da se je voljan apelatiprid ove suce i rotnike...“ str. 422</p> <p>„I prijaše Poljičane svi jedino i zapovidiše svim plemenitim vlastelem i didićem i kmetićem i vlašićem, kikoli bi s Turci pošli na vojsku ili s martolosi...“ str. 422</p>
	<p>„ubo pomagajte esuverovani ako reku s rotu, da esu onoga zlotvorca poznavali...“ str. 16</p> <p>„...držan platit neveće 40 ako se more pokazati po verovanu svedoku.“ str. 16</p> <p>„Ako bude pred dvorom ot sili pra(vda) vola od dabdi svrhu ke budu riči i paracnima svidočanstva zverhu krivca.“ str. 16</p> <p>„ Iošće: ako ki prime nikoga zgonika toga knežtva...“ str. 18</p>	<p>„I primiše Poljičane svi jedino, da se ne ima nijedan Poljičanin ni more vezati za izvanjskoga proti Poljičaninu...“ str. 424</p> <p>...da nijedan Poljičanin ne more držati vlaha u Poljicah...“ str. 424</p>
	<p>„Oščepundaria te est straža nad vinogradom i o(d) temal i od guman...“ str. 20</p> <p>„...ako ne vazme nikoga znameně od škodnika onoga...“ str. 20</p> <p>„a to takoe od satnika i graščika i busovićaki v sihesut pod zakon i pod pravdu kmetsku...“ str. 20</p> <p>„Iošće: ako bi kiubil od podnežinov ili od slug od obiteli kućne g(ospo)d(i)na kneza, od permanovter bi ušal i ne mogal se eti da knez vazmevražbu to e zgovorvrnezi kakov i kolik bude otilzverhplemen zlotvorca...“ str. 22</p> <p>„Iošće: niedanključarnijverovan...“ str. 26</p> <p>„Oščeniebantovernarnijverovanprezsvedočastva...“ str. 28</p> <p>„Iošće: ako bi se ka žena našla tvarnicater bi se mogla skazatisvedočanstvomverovanim...“ str. 36</p> <p>„Iošće: ako se kinaidepredavac g(ospo)d(i)na kneza naturalskoga...“ str. 38</p> <p>„Iošće: ako razboinikazvrhumoe škodi...“ str.40</p>	<p>„I oni tko bi se našao očit ožurnik, i oni ki bi se ne htio ispovdati daj jednoč...“ str. 428</p> <p>„...ili tko bi ubio gusara, a on ga hoće derati, a ovi ki se brani ubije ga, i togaj Poljica plaćaju.“ str. 424</p> <p>“I ako bi se mogao takovi ašašin ali razbojnik uhititi...” str. 436</p> <p>“...kako na priliku biti glumcem, to jest cavom, I prilična...” str. 446</p> <p>“Ako bi se istino našla koja višćica ali čarobnica ali vražarica...” str. 512.</p>
	<p>„Oščenie dan pristav ne more vzeti veće razvi...“ str. 30</p>	<p>“Ako bi tko plemenita čovika uhvatio za vlase Poljičanin...” str. 345</p>

	<p>„Nišće manje tribi ga ukazati kriva s trimipodobnimisvedoki.“ str. 32</p> <p>„Od ke riči ako suprotiv učini imaju platiti knezu vola 1, a toliko onomu za koga bude odtvetnik vola 8 libar.“ str. 34</p> <p>„Ako porotnik nima vola ih toliko ne more imiti...“ str. 34</p> <p>„Iošće: nigdore ne mozi prositi duga učinena za dvor zvrhustoeći vola niednoga dvorskoga oficijala...“ str. 38</p> <p>„Nišće mane onde ima biti dvorski č(lovi)k.“ str. 38</p>	<p>„...dan 28. ovoj primiše Poljica, da imaju držati kančiliraopćenoga, ročena...“ str. 444</p>
	<p>„Iošće: vani iz grada pastiri i orači i ini ludi dobra glasa...“ str. 38</p>	<p>“...ima se ciniti po cincih dostojnih...” str. 448</p> <p>“...a pake da gospodar od vrtla...” str. 452“</p> <p>Ako li um će gospodar od žita...” str. 452</p>
	<p>„Ako li nima živih svedoki na to, ter pokaže mrtvimisvedokigovoreć onim živućim da e to bilo pred onimisvedoki te e učineno...“ str. 43</p>	<p>“...ali redovnik, ali ini koje hoć vrste čovik...” str. 452</p> <p>“Ispaše ne ima braniti susid od susida...” str. 456</p> <p>„...da i sami od sebe i od seljana svojih do vrimena...“ str. 454</p> <p>“...našoj gospodi prisvitlojbnetackoj ali njih režetuum...”</p> <p>“...prid gospodina kneza splickoga...” str. 466</p> <p>“...apelati iz sile ali zle volje čeprokaraturpreopćeni...” str. 466</p> <p>“Pristavi su, po kih se cine pozovi po zakonu...” str. 468</p> <p>“Pake se ima poslati vojvoda s tovarištvom.” str. 474</p> <p>“...za vojvode Ivana Sičića...” str. 512</p> <p>„I za dom Luka Ivanišević kančilirpočtovane općine pisah.“ str. 514“</p> <p>...naredbe prid pukom na s.Jakova...“ str. 516</p> <p>“...ako li prisegu svi, i vojka i porotnici...” str. 478</p>

		<p>“...kako vojska, toj nosi zakon kako vojčini; pravo je, da se potiči učini njih zakon, ča bi otela.” str. 498</p> <p>„Tko li bi se lupež odinude uhitio u kreji u Poljicah...” str. 482</p> <p>“...peti dio meštru ki ga čini...” str. 485</p> <p>“...more se kovaču samiliti...” str. 486</p> <p>“...koji govori od sužanj...” str. 486</p> <p>„...a ionako po svaki put upada, kako je zgora pisano, odloživ ako bi bila bludnica...” str. 488</p> <p>„Ako li bi se kreo otaj, gdi godi ga gospodar stigne...” str. 492</p> <p>“...tko bude namirnik od Poljic, ali vanjanin...” str. 494</p> <p>“Tko bi najao najamnika koje hoć vrste...” str. 496.</p> <p>“Targovacki se nađe u kome selu...” str. 508</p> <p>“Muzuvira očita koga ne će selo...” str. 508</p> <p>„I tko za lupeža uzgovori, da mu je drug i da je dužan globom gospoćkom...” str. 510</p> <p>“Hoće zakon stari, da svako zvirje stoji zavodnika, ki ga uzrene...” str. 510</p> <p>„...jere ako bi tko od lovac veći trud prijao ali veći rizik, kako u vodi ali ionako, ima mu biti izbodno, ali bolji dio; ako li je potočnik, bolje počteno.” str. 512</p> <p>„...nego za brata Poljićanina, a navlastito ako bi ne bio gospoćki podložnik.” str. 500</p> <p>„...grad skrovito lupeški brespovidnja gospodaru od zemlje...” str. 504</p> <p>„Ako li je kmetić, tada po njegovu gospodinu, a ostalo općini i sudcem i oficijalom.” str. 506</p>
<p>Rodbinski i rodni odnosi</p>	<p>„Ošće ako bi muž ženi zvergalhoverlicu ili pokrivaču z glave...” str. 20</p> <p>„Jošće: otac sinu sin otcu i hći mogu biti svedoci a brat sestri i sestra ako stoevsak po sebi...” str. 38</p>	<p>“I ako bi žena mužata ali divojka rukovana...” str. 510</p> <p>“Ako li je divojkaneoddana, a ovi takoje nije oženjen...” str. 510</p>

<p>„Ošće: hćere je su ostale po smertiočini i materini ili sini ako nisu ostali brati tim hćerima, imaju se areditati...“ str. 24</p> <p>„...od tih libar 100 ima imitiditcaubienoga ako ima ditcu imaju imati polovicu, a drugi pol neka bližiki ta osud krivac plati“ str. 24</p>	<p>„...tako muška glava kako ženska...“ str. 488</p> <p>“Gdi se zgodi, da ostane sirota muška glava nakon roditelji...” str. 500</p> <p>“Gdi se dilebratja, bližnja ili daona, ili sinovi od oca ili ini bližika, kim se podoba razdiliti...” str. 430</p> <p>“...da udovica koja bi ostala s dicom...” str. 500</p> <p>„I ako bi umra koji sin udovici, ni o-toga ne ima ništar materi, nego braći; ako li nije braće, a ono sestrama; ako li nije sestar, li tako ostaje njihovoj bližnici, a ne materi.“ str. 502</p> <p>„Nego samo ovoj, ako bi bio čovik na samrti tere ima dice veće ali naslidnikov...“ str. 446</p> <p>”...koga mu roditelj nije činio, kako na priliku biti glumcem, to jest cavom, i prilična: kad ćeroli unuka, ne imajući...” str. 446</p>	<p>„...tako muška glava kako ženska...“ str. 488</p> <p>“Gdi se zgodi, da ostane sirota muška glava nakon roditelji...” str. 500</p> <p>“Gdi se dilebratja, bližnja ili daona, ili sinovi od oca ili ini bližika, kim se podoba razdiliti...” str. 430</p> <p>“...da udovica koja bi ostala s dicom...” str. 500</p> <p>„I ako bi umra koji sin udovici, ni o-toga ne ima ništar materi, nego braći; ako li nije braće, a ono sestrama; ako li nije sestar, li tako ostaje njihovoj bližnici, a ne materi.“ str. 502</p> <p>„Nego samo ovoj, ako bi bio čovik na samrti tere ima dice veće ali naslidnikov...“ str. 446</p> <p>”...koga mu roditelj nije činio, kako na priliku biti glumcem, to jest cavom, i prilična: kad ćeroli unuka, ne imajući...” str. 446</p>
		<p>“Ako li bi tko ubio brata prisnoga...” str. 434</p> <p>“Ako li bi tko ubio brata ne prem prisnoga...” str. 436</p> <p>“Ako li bi tko ubio bližnjega ali vrvnoga za cićaplemenišćine...” str. 436</p>

5. RAŠČLAMBA LEKSIKA

5.1. Crkvene titule i funkcije

Dom (Ps): u ARj se za navedenu riječ navodi da stoji ispred imena katoličkih svećenika i redovnika pravoslavne crkve. Ne mijenja se po padežima. Dolazi od lat. *dominus*. Pojavljuje se od kraja XVI. do XVIII. stoljeća. Nalazi se u Daničićevu rječniku. Od književnika riječ *dom* koristi Petar Hektorović. (ARj 2: 623)

Kapelan (Ps): od srlat. *capellanus* i tal. *cappellano*. U ARj se *kapelan* definira kao svećenik koji obavlja svoju službu u kapeli. U upotrebi je od XIV. stoljeća. Nalazi se u Daničićevu i Jambrešićevu rječniku, ali i kod Š. Budinića, M. Divkovića, P. Posilovića, F. Lastrića itd. (ARj 4: 848)

Pop (Vz) u značenju svećenik. Riječ je korištena u svim slavenskim jezicima. Podrijetlom dolazi od staronjemačke riječi *pfaffo* koja je pak preuzeta iz grčkoga. U starijim stoljećima riječ je bila u širokoj upotrebi, isto kao što se u današnje vrijeme upotrebljava riječ svećenik. Do preokreta dolazi u XVIII. stoljeću kada je riječ zadobila pogrdno značenje. Primjer koji se nalazi u Vinodolskom zakoniku pripada kategoriji svećenika rimske crkve iz XVI. stoljeća, kao i primjeri iz Katekizma (1561.) te Mon. croat. 300. itd. (ARj 10: 74).

Plovan (Vz): u ARj se u značenju *plovan* navode 'župnik, paroh, pleban'. Riječ ima dvojno podrijetlo. Od lat. *plebanus* i tal. *piovano* ili *pievano*. U Belostenčevu rječniku nalaze se primjeri *plebanuš*, *plovan* i *parochus*, a u Voltigijinu rječniku primjeri *pievano* i *parroco*. Riječ se nalazi i u ispravi iz XIII. Stoljeća te u prijepisu iz XVI. stoljeća (ARj 10: 94).

Prvad (Vz): u ARj se navodi objašnjenje da se radi o svećeniku koji je postigao treći viši red. Riječ može dolaziti od staromletačkog ili starofurlanskog. (ARj 12: 539).

Žakan (Vz): u značenju se navodi 'đak, đakon'. Riječ se nalazi i u Zadarskom lekcionaru (ARj 23: 226).

Iz primjera u Vinodolskom zakonu, uočljiva je svojevrsna hijerarhija unutar crkvene zajednice. Na čelu se nalazi *biskup*, pa onda imamo *prvada*, nakon njega slijedi *plovan* odnosno župnik,

pa *đakon* i naposljetku *pop* odnosno svećenik. Svi pripadnici crkvene službe obuhvaćeni su zajedničkim nazivom *ljudi crkveni*. *Pop* dolazi od staronjemačke riječi, *biskup* je latinskog podrijetla, *prvad* može imati staromletačko podrijetlo, dok *plovan* ima latinsko i talijansko podrijetlo. Uz navedene, dolazi i naziv za nesvećeničku službu: čuvara crkvene imovine. Iz Poljičkog statuta izdvojeno je: *dom*, odnosno don koji stoji ispred imena katoličkih svećenika. Uz to se javljaju nazivi redovnika i kapelana. Razlikuju se po tome što kapelan svoju dužnost obavlja u kapeli, a redovnik je svećenik koji živi u samostanu. *Kapelan* i *dom* imaju latinsko podrijetlo. U Poljičkom statutu pronalazimo primjere izraza za kršćane, ali i za svece i blaženike.

5.2. SVJETOVNE TITULE I FUNKCIJE

(Hervatski) arsal (Vz): u ARj se navodi da je postanak riječi od m. *nuncius*, 'poslanik vlasteoski'; u Vinodolskom zakoniku dolazi uz pridjev hrvatski (*hervatski*) (ARj 1: 116).

Busovića (Vz): od m. *praeco*, u ARj se navodi obrazloženje da je to osoba kojoj je u općini dužnost 'obavljati nekakve poslove kao što je ličenje'. Pojavljuje se u Vinodolskom zakoniku i Krčkom statutu (ARj 1: 748).

Didić (Ps): u ARj navodi se samo kao prezime osobe i ime mjesta (ARj 2: 372), kao pravni termin se ne navodi. Navodi se leksem *djedić*, m. *heres*, 'onaj kojemu ostaje od koga baština, baštinik, nasljednik', od osnove *djed* i s osnovnim značenjem 'djedov potomak' i s primjerima od XVIII. st. U toj natuknici, pod značenjem b. navodi se i: "na nekim mjestima kao da znači vlastelin, plemić", uz navođenje primjera iz starih hrvatskih pisaca (mahom čakavskih s ikavskim refleksom u osnovi) te: "u Poljicima u Dalmaciji djedić se je razlikovao i manje je bio nego vlastelin" (ARj 2: 435).

Grašćika (Vz): u ARj se navodi značenje 'općinski policajac'. Također, u primjeru je vidljiv šćakavizam. Iz XI. stoljeća potječe oblik *gradštak* koji može imati isto značenje. Primjer se, osim u Vinodolskom zakoniku, nalazi i u istarskim historijskim spisima (ARj 3: 398).

Ključar (Vz): potječe od m. *claviger*, *clavicularius*, *faberclaustranus* odnosno 'čovjek koji čuva ključeve'. U ARj to značenje ima više kategorija, a neka od njih su: čovjek koji čuva ključeve u samostanu, čovjek koji čuva ključeve od kuće, crkve i tamnice i čovjek koji ima ključeve od konobe i pivnice, a posljednje značenje najbolje odgovara navedenom primjeru iz Vz. Riječ se nalazi u svim rječnicima (ARj 5: 107).

Kmet (Vz i Ps): u ARj se navodi da primjer označava 'seljaka koji živi u gospodarevoj kući'. U ostalim slavenskim jezicima ima drugačije značenje kao što su 'velikaš' i 'starac'. S obzirom na mnogobrojna značenja postoji tumačenje da se ovom riječi htjela pokazati razlika između puka i, na drugoj strani, vlastele i crkve. Riječ je staroslavenska, ali se ne zna točan postanak, postoje tek nagađanja da je preuzeta iz grčkoga jezika. U najstarijem značenju, *kmet* je čovjek koji je dužan služiti svojom glavom, ali se u novije vrijeme služba kmeta shvaća kao isplata najamnine za kuću (ARj 5: 113). U ARj se navodi sljedeće značenje koje najbolje odgovara navedenom primjeru: *Seljak koji sjedi na tuđoj zemlji i u tuđoj kući, te za zemlju daje gospodaru dio od dohotka, a za kuću ga je dužan služiti na neko vrijeme* (ARj 5: 113). U Poljičkom statutu se nalazi u obliku *kmetić*. Bilježi u: Mon. Croat, Krčkom statutu, Vinodolskom zakoniku, ali i kod N. Nalješkovića, F. Vrančića, J. Barakovića, P. Kanavelića itd. (ARj 5: 113).

Muzovir (Ps): u značenju 'zlotvor' ili 'zlikovac', nalazi se u Belinu rječniku, Poljičkom statutu i kod S. Margetića (ARj 7: 186).

Obaritelnik (Vz): ima isto značenje kao i *obaritel* (nastalo od glagola *obariti*), 'čuvar'. U ARj se navodi podatak da se riječ *obaritelnik* nalazi isključivo u Vinodolskom zakoniku (ARj 8: 312).

Oficial (Vz i Ps): U ARj se definira kao m. 'osoba koja je u javnoj službi na izrazito niskom položaju'. Podrijetlo može biti lat. *officialis* ili tal. *uffiziale*. Nalazi se u Belostenčevu i Daničićevu rječniku, ali i u Mon. croat. kao i kod Kačića (ARj 8: 737).

Ožurnik (Ps): u ARj se navodi značenje 'lihvar'. Primjer se ne nalazi u rječnicima, ali je zato u Poljičkom statutu i u crkvenopoučnoj prozi (Arj 9: 54).

Perman (Vz): u ARj se navodi sljedeća definicija: m. 'sluga, momak kakvoga velikaša' (ARj 9: 791). To značenje postavlja Antun Mažuranić u svom izdanju Vinodolskog zakonika (ARj 9: 791). Postoji teza da riječ potječe iz tal. *ferma* ('najanici', 'vojnici'), ali je to manje vjerojatno. Spominje se još i u Vrbničkom statutu (ARj 9: 791).

Porotnik (Vz i Ps): u ARj se navodi značenje da je to svjedok koji je prisegnuo da će istinito svjedočiti. Antun Mažuranić, za značenje koje se nalazi u Vinodolskom zakoniku, navodi sljedeće: "Porotnik, conjurator. Tako su se zvali oni ljudi, koji sami ne bi ništa upravo znali, nego bi samo, sudeći po prijašnjem životu kojega potvorenika, prisezali, da je on prav i pravo da je prisegnuo onaj, čiju su prisegu i oni svojom prisegom tvrdili, svi su bili krivotrojnici i kao takovi kaštigovani" (ARj 10: 883). Primjer se nalazi u Poljičkom statutu, Vinodolskom zakoniku, prijepisu isprave iz XVI. st., Mon. Croat., u ćirilskoj ispravi iz XV. stoljeća itd. (ARj 10: 883).

Potočnik (Ps): primjer iz Poljičkoga statuta odgovara značenju *hajkaš* odnosno 'gonič' i u tom se značenju nalazi isključivo u Poljičkom statutu (ARj 11: 165).

Pozovnik (Vz): U ARj se navodi nekoliko značenja, ali u značenju 'svjedoka pozvanog za svjedočanstvo' odgovara jedino značenju koje se nalazi u Vinodolskom zakoniku. Zanimljivo je da označava i glasnika rata (ARj 11: 336).

Pristav (Vz i Ps): u ARj se navodi da je to m. 'čovjek koji je *pristavljen* kome ili čemu za nekakav posao'. Nalazi se i u drugim slavenskim jezicima kao što su slovenski, ruski i poljski. Nalazi se u Daničićevu rječniku, ali i u latinskim spomenicima. Primjer iz Vinodolskog zakonika odgovara kategoriji hrvatskih književnih starina, gdje se uz *pristav* nalazi i oblik *rotni pristav* uz pretpostavku da je pomoćnik stupajući u službu trebao prisegnuti da će svoju službu izvršavati po pravilima. Nalazi se u ispravi pisanoj 1309. g., Mon. Croat. 1., Vinodolskom zakoniku, Poljičkom statutu, ispravama iz XV. i XVI. stoljeća. Suvremena značenja se temelje na izdanju Vinodolskog zakonika Antuna Mažuranića, po kojem je pristav pomoćnik suca koji izvršava njegove naloge nakon donesene presude. Bez obzira na mnogobrojna značenja koje riječ ima, uvijek je označavala pomoćnika (ARj 12: 160–161).

Rotnik (Vz i Ps): dolazi od m. *porotac* ili *prisežnik*. U ARj se navodi da se primjer nalazi u Belostenčevu, Belinu, Stulijevu i Daničićevu rječniku. Od ostalih djela, nalazi se u Vinodolskom zakoniku, Mon. Croat. 195. i sl., ali za ovu analizu je zanimljivo da se primjer nalazi i u Poljičkom statutu.

Satnik (Vz): U ARj se navodi sljedeće značenje: m. 'čovjek koji stoji na čelu stotine ljudi ili područja na kojem toliko ljudi ili otprilike toliko živi i radi' (ARj 14: 706). S vremenom je satnik postao činovnik u različitim zvanjima. Primjer se nalazi u Vrančićevu, Vitezovićevu, Stulijevu i Daničićevu rječniku. Nalazi se u lat. ispravi iz XI. stoljeća, u ćirilskim listinama iz XIII. stoljeća, Mon. Croat. 1., u Zadarskom lekcionaru, Krčkom statutu, u Vinodolskom statutu, Vrbničkom statutu itd. (ARj 14: 706).

Traditur (Ps): u ARj se navodi značenje 'izdajnik ili nevjernik'. Dolazi od tal. *traditore*. Nalazi se u Poljičkom statutu, Zborniku (1520.) te u djelima Marina Držića (ARj 18: 509).

Zgonik (Vz): u ARj se ne nalazi detaljno objašnjenje za ovu riječ. Navodi se samo da označava m. 'prognanik' i da se nalazi jedino u Vinodolskom zakoniku (ARj 22:824).

Neke od primjera pronalazimo i u Vinodolskom zakoniku i Poljičkom statutu, kao što su: *oficial*, *pristav*, *porotnik*, *rotnik* i drugi. Iz analize je vidljivo da imamo primjere koji se pojavljuju isključivo u Vinodolskom zakoniku. Prvi od njih je *arsal* u značenju vlasteoskog poslanika, a drugi je *zgonik* za koji se ne nalazi detaljno objašnjenje osim da označava

prognanika. Imamo općepoznate izraze kao što su: *knez, kmet, kralj, sudac, svjedok, odvjetnik* i drugi. Nadalje, zanimljiva je razlika između izraza *sluga* i *kmet*. Sluga se definira kao osoba koja služi u kneževoj kući, a kmet se definira kao seljak koji živi u gazdinoj kući. Tim izrazima možemo pridodati i izraz *perman* koji označava slugu nekog velikaša. *Busović* se može usporediti s ličiocem. *Ključar* odgovara osobi koja posjeduje ključeve od konobe ili pivnice. *Pozivnic* označava osobu koja je pozvana kao svjedok na nekom svjedočanstvu, a *graščika* označava općinskog policajca. U analiziranim primjerima vidimo različite društvene funkcije i uloge u društvu. Od različitih vladarskih uloga, sve do onih koji su dio kmetstva. Od izraza koji se ne nalaze u analizi, spomenula bih sljedeće izraze. Prvo, izraz za vračaru, a to je *tvarnica*. Nakon toga, za osobu koja je napravila nešto loše ili naudila nekome, možemo pronaći izraze: *zlotvorac, krivac i škodnik*. Za krčmara se koristi izraz *toverman*, a za lopova *tat*.

U Poljičkom statutu se iznimno pojavljuje izraz *potočnik* u značenju gonič. Zanimljivi su izrazi *muzovir* i *traditur*. Prvo označava zlikovca ili zločinca, a drugo izdajicu. Tim primjerima možemo još pridodati i izraz *lupež*, ali i izraz *ašišin* koji označava osobu koja ubija na nasilan način. Isto tako i izraz *lupež mejusobac* koji označava lopova iz istog sela. Zanimljivi su zanatski nazivi kao *kovač* i *targovac*. Uočljivi su izrazi za ženu koja koristi magiju ili čarobnjaštvo, a to su: *višćica, čarobnica i vražica*. *Gusar* i *glumac* su primjeri koji najviše odudaraju od Vinodolskog zakonika. Spominju se izrazi zavodnik i bludnica, što također ne pronalazimo u Vinodolskom zakoniku. Od navedenih primjera odudaraju primjeri prijedložnih izraza *gospodar od zemlje, gospodar od vrtla i gospodar od žita*. Hijerarhijski poredak se očituje u izrazima: *vlastela, didići i kmetići*.

5.3. RODBINSKI I RODNI ODNOSI

Brat (Vz i Ps): m. *frater*. Primjer potječe iz XIII. stoljeća i nalazi se u svim rječnicima. Može označavati i mušku osobu koja je drugoj ženskoj ili muškoj osobi u srodstvu u drugom koljenu, ali i osobe koje pripadaju zajedničkom društvenom uređenju i međusobno se nazivaju braćom (ARj 1: 598).

Bližika (Vz): f. *propinquus, cognatus*, 'ko je komu rod'. Bilježi se od XIII. stoljeća, a od rječnika u Belinu i Stullijevu. Postanjem od osnove *bliz*. Upotrebaljava se i za ženske i za muške osobe te za bliži i daljnji rod (ARj 1: 446).

Muži (Vz i Ps): od m. *vir, maritus, rusticus*. Nalazi se u svim slavenskim jezicima i u svim rječnicima. Prema značenju, u ARj označava mušku osobu koja je po godinama odmakla od momačke dobi, ali označava i oženjenoga muškarca. Označava i mušku osobu koja je sa sela. Značenje u Vinodolskom zakoniku pripada oženjenom muškarcu (ARj 7: 196).

Iz Vinodolskog zakonika je izdvojeno manje primjera koji se odnose na rodbinske odnose. Imamo primjere koji obuhvaćaju najužu obitelj kao što su: *majka, otac, sin i kćer* te: *muž, žena, brat i sestra*. U Poljičkom statutu pronalazimo nekoliko istih izraza kao u Vinodolskom zakoniku, a to su: *kćer, žena, sestra, sin i otac*, uz izuzetak primjera *unuka*. O pravnom položaju žena u Vinodolskom zakonu pisala je Novak (2009.) ističući kako u njemu ima malo odredbi o položaju žene u obiteljskom životu te da je naglasak na kaznenom pravu, u smislu toga koja su krivična djela počinjena nad ženama i koja su krivična djela počinile žene.³ Zanimljivo je da se u Poljičkom statutu spominju nazivi za neudane, zaručene i udane žene. Za udane žene se koristi izraz *žena mužate*, za zaručene žene *divojke rukovane*, a za neudane žene *neodana divojka*. Spominju se i udovice. Vidljivo je da u Poljičkom statutu imamo prikazan cjelokupni bračni status kojeg žena može imati. U Poljičkom statutu se spominje naziv za pretke, ali i za nasljednike, dok se u Vinodolskom zakoniku spominje *djed*. Zanimljivo je da ni u jednom od tekstova ne pronalazimo izraz za *baku*.

---

³ Tako primjerice, Vinodolski zakon za silovanje predviđa novčanu kaznu dok Senjski i Krčki statut predviđaju i smrtnu kaznu (Novak, 2009: 319), dok se među deliktima koje su počinile žene posebno izdvaja priprava napitaka za trovanje (Novak, 2009: 333).

6. ZAKLJUČAK

Izdvojen je podjednak broj primjera crkvenih titula i funkcija iz oba spomenika. U Vinodolskom zakoniku imamo više primjera za crkvene funkcije i samim time jasniji prikaz hijerarhije unutar crkvene službe. Primjeri obuhvaćaju sva tri stupnja svetog reda: đakonski, svećenički i biskupski. U Poljičkom statutu su, od crkvenih funkcija, spomenuti samo redovnik i kapelan, ali i naslov koji se nalazi ispred imena svjetovnog svećenika.

Među primjerima za svjetovne titule i funkcije, kojih je najveći broj u oba spomenika, vidljivo je nekoliko općeporabnih izraza koji se nalaze u Vinodolskom zakoniku i Poljičkom statutu, a to su *kmet*, *porotnik*, *oficial*, *rotnik* i drugi. Od vladajućih se funkcija, u Vinodolskom zakoniku, spominju *kral* i *knez* dok u Poljičkom statutu imamo *kneza poljičkoga i splitskoga*, *vojvodu poljičkoga*, *vlasteliće* i *didiće*. Spominju se i pripadnici zakonodavnog sustava. Zajednički izrazi su *rotnik* i *porotnik*. U Poljičkom statutu se spominju *suci*, a u Vinodolskom zakoniku *odvetnik* i *svedok*. U Poljičkom statutu za vješticu imamo sljedeća tri izraza: *viščica*, *čarobnica* i *vražica*. S druge strane, u Vinodolskom zakoniku u istom značenju imamo samo izraz *tvarnica*. U oba teksta imamo izraze za lopove, ali u različitim gradacijama. U Vinodolskom zakoniku izraz *tat* označava lopova, ali imamo i izraze *zlotvorac*, *krivac* i *škodnik*.

U Poljičkom statutu *muzovir* označava zlikovca, *tradtur* izdajicu, a *lupež* označava lopova. *Ožurnik* u Poljičkom statutu označava lihvara, a ekvivalent tog izraza nemamo u Vinodolskom zakoniku. Isto tako, izraze *zavodnik*, *bludnica*, *glumac* i *gusar* ne pronalazimo u Vinodolskom zakoniku. Zanimljivo je i da vojni izrazi nisu zastupljeni u velikoj mjeri. U Vinodolskom zakoniku imamo izraz *satnik*, a u Poljičkom statutu izraz *martolosi*, koji označava turske i kršćanske vojnike prepoznatljive po okrutnosti.

Iz analize je vidljivo da su rodbinski primjeri zastupljeni podudarnim izrazima u oba spomenika. Očekivano se spominju: majka, otac, kćer, sin, brat i sestra. U Vinodolskom zakoniku se spominju i izrazi *unuk* i *djed*. U Poljičkom statutu imamo izraze za neudane, zaručene i udane žene, ali i udovice. Zanimljivo je da se nigdje ne spominje izraz za baku. Provedena analiza je djelić uvida u crkveni, svjetovni i obiteljski život kakav je bio u Vinodolskim općinama i Poljičkoj Republici.

7. LITERATURA

1. ARj: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* 1–23. 1880.–1976. Zagreb: JAZU.
2. Bratulić, Josip. 1988. Sedam stoljeća Vinodolskoga zakona. *Vinodolski zakon 1288*: 5–17.
3. Junković, Zvonimir. 1968. Jezik Poljičkoga statuta. *Poljički zbornik 1*: 117–132.
4. Katičić, Radoslav. 1990. Praslavenski pravni termini i formule u Vinodolskom zakonu. *Slovo* 39/40: 73–85.
5. Kuzmić, Boris. Jezik hrvatskih srednjovjekovnih pravnih spomenika. U: *Povijest hrvatskoga jezika. 1. knjiga: Srednji vijek*, ur. Stjepan Damjanović. 405–455.
6. Lukežić, Iva. 1989. O jeziku Vinodolskog zakona. *Godišnjak Riječkog književnog i naučnog društva* 3: 22–28.
7. Malić, Dragica. 1980. Akademijin Rječnik i njegove dopune. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*. 6/7 (1): 121–139.
8. Margetić, Lujo. 2008. *Vinodolski zakon*. Rijeka–Zagreb: Nakladni zavod Globus.
9. Mažuranić, Vladimir. 1908./1909. *Prinosi za hrvatski pravno-povjestni rječnik*. Svezak I i II. JAZU: Zagreb.
10. Mošin, Vladimir. 1971. Najstariji rukopis Poljičkog statuta i problem redakcije Statuta. U: *Poljički zbornik 2*, ur. G. Novak. Zagreb: Kulturno-prosvjetno društvo Poljičana, Matica hrvatska. 9–22.
11. Novak, Zrinka. 2009. Neki aspekti pravnog položaja ženâ u Vinodolskom zakonu, Senjskom i Krčkom statutu. *Historijski zbornik* 62 (2): 315–343.
12. Pera, Miroslav. 1988. *Poljički statut*. Split: Književni krug.
13. Šimunović, Petar. 1978. Poljički jezični spomenici. U: *Poljički zbornik 3*, ur. Ivanišević, D. Zagreb: Kulturno-prosvjetno društvo Poljičana, Matica hrvatska. 227–231.
14. TomelićĆurlin, Marijana. 2012. O fonološkim obilježjima jezika Poljičkoga statuta i današnjega govora Srijana. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu* 5: 195–209.

Expressions for ecclesiastical, social and family relations in the Vinodol Law and the Poljica Statute

ABSTRACT

The paper deals with expressions for ecclesiastical titles and functions, secular titles and functions, and kinship and gender relations in the Glagolitic monument to the Vinodol Law and in the Cyrillic Poljica Statute. In the introduction, general information about the Vinodol Code and the Poljica Statute was provided, with a special reference to previous studies of the lexicon. In the central part of the paper, the examples are listed in separate categories and analyzed in accordance with the descriptions in historical dictionaries in order to determine the similarities and differences in the distribution and use of specific lexemes in the two studied monuments.

Keywords: *Vinodol Law, Poljica Statute, Dictionary of JASA, lexicon, legal discourse*